

UFRS 7 KAPSAMINDA FİNANSAL RAPORLAMADA MUHASEBENİN ROLÜ

Erol DEMİREL / İstanbul TESMER

UFRS 7 KAPSAMINDA FİNANSAL RAPORLAMADA MUHASEBENİN ROLÜ

1. GİRİŞ

Dünya ekonomisi geçtiğimiz 20 yılda özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimine paralel olarak hızla büyümüştür. Ekonomik büyümenin yanında küreselleşme olgusunun ortaya çıkması ile birlikte, farklı ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yapılar, pek çok belirsizlik ve dolayısıyla riski beraberinde getirmiştir.

Uluslararası piyasaların birbirine aşırı duyarlı olduğu günümüzde, dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan krizler, dalgalar halinde bütün dünyayı etkisi altına alabilmektedir. Aynı şekilde ülke içindeki bir işletmenin yaşadığı kriz de diğer işletmeleri ve yatırımcılarını derinden etkilemektedir. Bu nedenle işletmeler olası risklere karşı daha dikkatli hale gelmişler ve risklerden korunabilmek için yönetim anlayışında yeni yaklaşımlara yönelmişlerdir.

Bu şekilde işletmeler, gerek riskten korunma ve gerekse spekülasyon amaçlarıyla pek çok yeni finansal aracı kullanır hale gelmişlerdir. Günümüzde finansal araçların kullanımı yaygınlaşmış, çeşitliliği artmış ve yapıları daha da karmaşık hale gelmiştir.

Dünyada yaşanan büyük finansal krizlerin ve işletme çöküşlerinin en belirgin ortak özelliklerden biri, finansal raporlama sürecinin yeterli derecede şeffaf olmamasıdır.

Finansal araçlara ilişkin bilgilerin açıklanmaması, eksik açıklanması ya da açıklanan bilgilerin doğru biçimde hazırlanmamış olmasının, Enron ve benzeri muhasebe skandallarının ortaya çıkmasında önemli rol oynadığı bilinen bir gerçektir.

Finansal araçların büyük çeşitlilik gösterdiği ve kullanımının yaygınlaştığı günümüzde, finansal tablo kullanıcılarına bu araçların kullanımın getireceği risklere ve bu riskleri işletmenin nasıl yönettiğine dair yeterli açıklamaların yapılması, finansal raporlamanın en temel fonksiyonlarından biri haline gelmiştir.

Finansal araçların kullanımında ve çeşitliliğinde gözlenen artış, doğası gereği karmaşık ve uzmanlık gerektiren finansal raporlama sürecini daha da özellikli getirmiştir. Bu doğrultuda sonucunda uluslararası kuruluşlar kamuyu aydınlatma ihtiyacına paralel olarak finansal araçların raporlanması konusunda yeni düzenlemeler oluşturmaya yönelmişlerdir.

Finansal araçların raporlanması ile ilgili olarak, *"UMS 32 Finansal Araçlar: Sunum ve Açıklama"*, *"UMS 39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve Ölçme"* ve *"UMS 30 Bankalara ve Benzeri Finansal Kuruluşların Finansal Tablolarında*

*Yapılacak Açıklamalar"*dan sonra *Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yapılan son düzenleme "IFRS 7 Finansal Araçlar: Açıklamalar"* standardıdır. IFRS 7, 1 Ocak 2007 tarihinden sonra başlayan hesap dönemlerinde uygulanmak üzere yürürlüğe girmiştir. Bu standardın yürürlüğe girmesi ile birlikte UMS 32'nin açıklamaya ilişkin hükümleri ile UMS 30 yürürlükten kaldırılmıştır. Dileyen işletmeler 31.12.2006 tarihli finansal tablolarını IFRS 7'ye göre hazırlayabilmektedirler.

IFRS 7'nin yürürlüğe girmesi ile işletmelerin finansal araçlara ilişkin yapmaları gereken açıklamaların kapsamı önemli ölçüde genişlemiştir. Bunun sonucu olarak işletmeler finansal raporlama sistemlerinde finansal araçların raporlamasına ilişkin olarak daha fazla kaynak ayırmak zorunda kalmaktadırlar.

IFRS 7 kapsamında yapılacak olan açıklamalar iki ana bölümde değerlendirilebilir. Bunlardan birincisi finansal araçların işletmenin mali durumu ve performansı açısından önemi, ikincisi ise işletmenin finansal araçlar nedeniyle maruz kalabileceği riskler, bu risklerin düzeyi ve nasıl yönetildiklerine ilişkin açıklamalardır.

Bu çalışmada, sempozyumun ana konusunun "Kamu Güveni" olması nedeniyle de, IFRS 7'nin risk boyutu ele alınmaktadır. Dolayısı ile çalışma, "IFRS 7 kapsamında, finansal raporlamada muhasebenin "işletmenin finansal araçları nedeniyle maruz kalabileceği riskler, bu risklerin etkisi ve nasıl yönetildiğinin açıklanmasındaki rolü" üzerine odaklanmaktadır.

Bu çerçevede çalışmada sırasıyla, genel tanım ve kavramlar, riske ilişkin yapılması gereken açıklamalar ve son bölümde de bu standardın ve muhasebenin finansal raporlamadaki rolü ele alınmıştır.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, UMSK'nın yayınlamış olduğu UMS 32, UMS 39 ve son olarak da IFRS 7'Türkçeye çevrilerek sırasıyla, 20 Ekim 2006,03 Kasım.2006 ve 30 Ocak 2007 tarihlerinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla ülkemizde de finansal araçlar bugün, bu standartlar kapsamında raporlanmaktadır.

2.UFRS 7'YE İLİŞKİN GENEL TANIMLAR VE KAVRAMLAR

IFRS 7'nin amacı finansal tablo kullanıcılarının bir işletmenin finansal araçlarının işletmenin finansal durumu ve performansı açısından önemi ve bu araçlardan kaynaklanan risklerin düzeyi, niteliği ve işletmenin bu riskleri nasıl yönettiği hususlarında değerlendirmeler yapabilmeleri için gerekli bilgilerin verilmesini sağlamaktır.¹

Finansal araçlar, yapıları gereği işletmenin birçok riske maruz kalmasına neden olmaktadır. Finansal araçların niteliklerinin ve yapılarının çok çeşitli olması ne-

---

¹ International Financial Reporting Standards (IFRSs™), 2006 IFRS 7 Financial Instruments: Disclosure

deniyle bu risklerin düzeyi ve niteliği birbirinden çok farklıdır. UFRS 7'nin yayınlanması ile birlikte özellikle finansal araçlardan kaynaklanan risklere ilişkin yapılan açıklamaların niteliği ve kapsamı daha da genişletilmiştir.

2.1 Finansal araçların tanımı

"Bir finansal araç, bir işletmenin finansal varlığında ve diğer bir işletmenin finansal borcunda ya da özkaynağa dayalı finansal aracında artışa neden olan herhangi bir sözleşmedir."² Oldukça kapsamlı olan finansal araç tanımı, işletmenin hem finansal varlık hem de finansal borç tanımlarını da kapsamaktadır. Başlıca finansal varlıklar nakit, bankada tutulan mevduat, ticari alacaklar, alacak senetleri, verilen krediler, tahviller, bazı türev araçları ve özsermaye yöntemi ya da konsolidasyon yöntemleri kapsamında olmayan hisse senetleridir. Başlıca finansal borçlar ise, ticari borçlar, borç senetleri, kredi borçları ve bazı türev araçlarıdır.

2.2 Finansal araçlardan kaynaklanan risklere ilişkin açıklamalar

UFRS 7, işletmelerin raporlama tarihi itibarıyla ellerinde tuttıkları finansal araçlarından kaynaklanan risklerin niteliği, düzeyi ve bu risklerin nasıl yönetildiği konusunda mali tablo kullanıcılarına çeşitli açıklamalar yapmasını istemektedir.

Standart, anılan riskleri kredi riski, likitide riski ve piyasa riski olarak üç ana başlık altında toplamıştır.

Her ne kadar yukarıda sıralanan riskler finansal araçlardan kaynaklanan tüm riskleri kapsamasa da; UFRS 7, bu risklere ilişkin yapılacak açıklamaların, finansal araçlardan kaynaklanan risklerin önemli bir kısmını içereceğini varsaymaktadır. Bu riskler standart tarafından aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

a) Kredi riski, bir finansal aracın taraflarından birinin yükümlülüğünü yerine getirememesi nedeniyle diğer tarafta finansal kayıp/zarar meydana gelmesi riskidir.³

b) Likitide riski, bir işletmenin finansal borçlarından kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmekte zorlanması riskidir. İşletmenin fon yaratma kapasitesi ile doğrudan ilişkili olduğundan likitide riski, fonlama riski olarak da adlandırılmaktadır.⁴

c) Piyasa riski, Piyasa fiyatlarında meydana gelen değişimler nedeniyle bir fi-

---

² International Financial Reporting Standards (IFRSs™), 2006 IFRS 7 Financial Instruments: Disclosure

³ International Financial Reporting Standards (IFRSs™), 2006 IFRS 7 Financial Instruments: Disclosure

⁴ International Financial Reporting Standards (IFRSs™), 2006 IFRS 7 Financial Instruments: Disclosure

nansal aracın gerçeğe uygun değerinde veya gelecekteki nakit akışlarında dalgalanma olması riskidir. Piyasa riski üç türlü riskten oluşur; yabancı para riski, faiz oranı riski ve diğer fiyat riski.⁵

2.3. Risklere ilişkin yapılacak açıklamalarda göz önünde tutulacak esaslar

Finansal araçlardan kaynaklanan yukarıda sıralanmış üç tür risk için işletmeler bir dizi niteliksel ve sayısal açıklama yapmalıdır. Bu açıklamalar yapılırken "önemlilik" ilkesi göz önünde tutulur; dolayısıyla işletmeler, mali tablo okuyucusunun kararlarını etkilemeyecek kadar düşük düzeyde olan risklere ilişkin detaylı açıklamalardan kaçınmalıdır.

Niteliksel açıklamalar, yukarıda sıralanmış her bir risk türünün doğası ve ortaya çıkma şekilleri ile bu risklerin yönetimine ilişkin açıklamaları kapsamaktadır. Niteliksel açıklamalar içinde, risklerin yönetimi için koyulan hedeflere, işletme tarafından bu hedeflere ulaşmak için takip edilen politikalara ve bu risklerin ölçümünde kullanılan yöntemlere yer verilmelidir.

UMSK, finansal araçlardan kaynaklanan risklerin niteliklerinin ve düzeylerinin belirlenmesinde, işletme yönetiminin değerlendirmelerinin mali tablo okuyucularına daha gerçeğe uygun bilgi sağlayacağı varsayımını kabul etmektedir.

Bu nedenle UFRS 7, finansal araçlardan kaynaklanan risklere ilişkin yapılacak özet sayısal verilerin, işletmenin yönetim kurulu gibi üst düzey yönetim kademelerine sunulan bilgiler temel alınarak hazırlanmasını gerektirmektedir.

Ayrıca dönem sonunda sunulan sayısal açıklamalar, işletmenin dönem içerisinde maruz kaldığı risk düzeyini yeteri kadar iyi açıklamayabilir. Bu durumlarda işletme, ek sayısal bilgiler sunarak finansal tablo kullanıcılarının dönem içinde maruz kalınan risklerin düzeyi konusunda doğru değerlendirmeler yapmasını olanaklı kılmalıdır.

2.3.1. Kredi Riskine ilişkin yapılması gereken niteliksel ve sayısal açıklamalar

İşletme her türlü risk çeşidinin nasıl yönetildiği ile ilgili olarak sayısal ve niteliksel açıklamalar yapmalıdır.

Örnek: Kredi riskine ilişkin açıklama⁶

"Finansal varlıkların sahipliği karşı tarafın sözleşmeyi yerine getirmeme riskini beraberinde getirir. Bu riskler, kredi değerlendirmeleri ve ilgili müşterinin toplam riskinin sınırlandırılması ile kontrol edilir. Ticari alacakların önemli bir kısmı ilişkili şirketlerdendir. Grup, ihracat satışlarından kaynaklanan yurtdışı alacakları için Eximbak sigortası, faktörink limit garantisi ve akreditifli satış gibi teminatlar alması kredi riskinin yönetiminde kullanılan diğer yöntemlerdir. Şir-

⁵ International Financial Reporting Standards (IFRSs™), 2006 IFRS 7 Financial Instruments: Disclosure

⁶ Beko Elektronik A.Ş. 31.12.2006 Mali Tabloları

ket ihtiyaç duyması halinde faktoring uygulamalarında, alacağın maliyeti karşılığında erken tahsili işlemlerini de gerçekleştirmektedir. Bu durum gayrikabili rücu şeklinde risk yönetimi uygulamasına paralel bir uygulamadır."

Kredi riskinin düzeyine ilişkin niteliksel açıklamalara ek olarak işletme çeşitli sayısal açıklamalar yapmak zorundadır. Sayısal açıklamalar aşağıdaki alt başlıklar altında özetlenebilir:

a) İşletmenin maruz kaldığı kredi riskinin tutarı

İşletmenin elinde tuttuğu teminatlar ve diğer güvenceler göz ardı edilerek, işletmenin sahip olduğu her bir finansal varlık sınıfı için maruz kaldığı azami kredi riski açıklanmalıdır. Özellikle ticari alacaklar gibi birçok finansal varlığın azami kredi riski bu varlıkların raporlama tarihindeki gerçeğe uygun değerleridir. Aşağıda işletmenin maruz kaldığı kredi riskine ilişkin örnek bir açıklama verilmiştir:

Örnek: Kredi riskine ilişkin açıklama⁷

"Nakit ve nakit benzerleri, satılmaya hazır finansal varlıklar ve belirli türev araçları dışındaki finansal varlıkların, karşı tarafın yükümlülüklerini yerine getirememesinden kaynaklanan azami kredi riski düzeyi bu varlıkların mali tablolarındaki taşınan değerleridir."

b) Vadesi geçmiş fakat değer düşüklüğüne uğramamış finansal varlıklar

Kredi riskine ilişkin olarak UFRS 7'nin özellikle üzerinde durduğu diğer bir husus da işletmenin raporlama tarihi itibarıyla elinde tuttuğu vadesi geçmiş fakat değer düşüklüğüne uğramamış finansal araçlarına ilişkin olarak yapması gereken açıklamalardır. Zira standart bu tip finansal varlıkları işletmenin maruz kaldığı kredi riskinin en önemli kaynaklarından biri saymaktadır. Bu nedenle özellikle bu varlıkların kalitesine yönelik kapsamlı ve detaylı açıklamalar gerektirmektedir. Bu kapsamda işletme vadesi geçmiş fakat değer düşüklüğüne uğramamış finansal varlıkların yaşlandırılmasını ve bunlara ilişkin olarak elde tutulan ve istendiğinde kullanılabilir teminatların gerçeğe uygun değerlerini açıklamalıdır. Bu açıklama için aşağıda bir örnek sunulmuştur:

Örnek: Vadesi geçmiş fakat değer düşüklüğüne uğramamış finansal varlıklar⁸

"İşletmenin raporlama tarihi itibarıyla elinde tuttuğu vadesi geçmiş fakat değer düşüklüğüne uğramamış alacaklarının yaşlandırılması aşağıdaki gibidir:

Buna ek olarak işletme finansal varlıkların hangi koşullar altında değer düşüklüğüne uğrayan varlık olarak sınıflandırılacağı hususunda da açıklamalar yapar.

⁷ Good Group (International) Limited 2006, Ernst & Young temel alınarak hazırlanmıştır.

⁸ Good Group (International) Limited 2006, Ernst & Young temel alınarak hazırlanmıştır.

	Toplam Alacak (Bin YTL)	Vadesi gelmemiş alacaklar (Bin YTL)	Vadesi geçmiş fakat değer düşüklüğüne uğramamış alacaklar (Bin YTL)				
			<30 gün	30-60 gün	60-90 gün	90-120 gün	>120 gün
2006	25,000	13,000	6,000	3,500	1,250	750	500
2005	21,000	10,000	5,750	3,250	1,000	600	400

Örnek: Değer düşüklüğüne uğrayan varlıklara ilişkin açıklama⁹

"Borçlunun önemli finansal zorluklarla karşılaşması, borçlunun iflas açıklayacak olması, ödemelerde 30 gün ve üzeri gecikmeler veya ödemeleri reddetmesi gibi durumlarda ticari alacaklar değer düşüklüğüne uğramış sayılır."

c) İşletmenin kredi riskine karşı elinde tuttuğu teminatlar ve diğer güvenceler

İşletmeler finansal araçlardan kaynaklanan kredi riskinin düzeyini ve etkilerini sınırlamak için üçüncü taraflardan teminat ve benzeri güvenceler edinebilirler. İşletme, elinde bulundurduğu teminatları karşı taraf yükümlülüklerini yerine getirmekte gecikmese dahi bunları nakde çevirme, satma ya da başka taraflara rehin verme hakkına sahip ise bu teminatların gerçeğe uygun değeri ve teminatı kullanma koşullarını açıklamak zorundadır.

Örnek: Teminat ve diğer güvencelere ilişkin açıklama¹⁰

"31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla işletmenin vadesi geçmiş fakat değer düşüklüğüne uğramamış alacaklarına karşılık olarak elinde tuttuğu teminatların toplam gerçeğe uygun değeri 14 milyon YTL'dir (31.12.2005 itibarıyla ilgili tutar 13 milyon YTL'dir)."

2.3.2. Likitide (fonlama) riskine ilişkin yapılması gereken niteliksel ve sayısal açıklamalar

Likitide riskinin etkiliği ve düzeyi hakkında mali tablo okuyucularını bilgilendirmek üzere UFRS 7, likitide riskine ilişkin vade analizi ve işletmenin bu riskini nasıl yönettiği hakkında açıklamalar yapmasını zorunlu kılar.

Likitide riskinin etkisinin ve düzeyinin açıklanması, işletmenin önemli ölçüde likitide riskine sahip her bir finansal yükümlülük sınıfı için vade analizi yapılmasını gerektirir. Vade analizi yükümlülüklerin geriye kalan indirgenmemiş tutarlarını ve bunların vadelerini temel olarak yapılır. Vade analizinde kullanılacağı zaman aralıklarını işletme tarafından belirlenir. Zaman aralıklarının belirlenmesinde, likitide riskinin düzeyini ve etkisini en uygun biçimde gösterebilmek için, yükümlülüklerin yapısı ve kompozisyonu göz önünde tutulmalıdır.

⁹ Illustrative corporate consolidated financial statements – 2006, Pricewaterhousecoopers temel alınarak hazırlanmıştır.

¹⁰ Good Group (International) Limited 2006, Ernst & Young temel alınarak hazırlanmıştır.

Vade analizlerinin oluşturulmasında UFRS 7 en kötü senaryonun analizlerde temel alınmasını savunmaktadır. İşletme, raporlama tarihini izleyen dönemlerde de taraf olacağı yükümlülüklerinin bulunması halinde bunlar ait tutarları ve vadeleri analizlerine dâhil eder. Aşağıda örnek bir işletmenin finansal yükümlülükleri için yaptığı bir vade analizi sunulmuştur:

Örnek: Likidite riskine ilişkin açıklama -Vade analizi¹¹

"31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla Grubun indirgenmemiş sözleşmeye dayalı ödemeleri temel alınarak hazırlanmış vade analizleri bulunmaktadır:

	Vadesiz	Bir aydan az	1 – 3 Ay arası	3 – 6 Ay arası	6 – 9 Ay arası	1 – 2 Yıl Arası	2 Yıldan Fazla	Toplam
Banka kredileri	900	100	300	400	500	700	300	3200
Finansal kiralama yükümlülükleri	-	50	200	200	150	400	200	1200
Finansal yükümlülükler	-	-	500	600	-	-	-	1100
Finansal Borçlar	1000	600	200	-	-	-	-	1800
Finansal Araçları	-	20	-	10	-	-	-	30
	1900	770	1200	1210	650	1100	500	7330

Vade analizleriyle ortaya konan likidite riskinin işletme tarafından nasıl yönetilmekte olduğu ise UFRS 7'nin diğer bir açıklama zorunluluğudur. Likidite riskinin yönetiminde işletmenin elinde tuttuğu finansal varlıkların likidite kalitesi de oldukça önemlidir. Zira bir işletmenin elinde tuttuğu finansal varlıkların tutarı ve gerçeğe uygun değerlerine yakın tutarda nakde dönüştürebilme özellikleri, işletmenin fonlama yeteneğini arttırarak likidite riskinin yönetilmesini kolaylaştırmaktadır. Aşağıdaki bir işletmenin likidite riskini yönetimi hakkında yaptığı bir örnek açıklama bulunmaktadır.

Örnek: Likidite riskinin yönetimine ilişkin açıklama¹²

"Grubun amacı kısa ve uzun vadeli banka kredilerini, finansal kiralama ve satın alma sözleşmelerini kullanarak fonlamanın devamlılığı ve esnekliği arasında bir dengeyi sürdürmektir. Grubun politikası finansal yükümlülüklerinin en az %30'unun vadesi bir yıldan uzun olan yükümlülüklerden oluşması şeklindedir. 31 Aralık 2006 tarihi itibarıyla finansal tablolara yansıtılan yükümlülüklerin %12,1'nin (2005 sonu itibarıyla ilgili oran %15'dir) vadesi bir yıldan kısadır"

2.3.3. Piyasa riskine ilişkin yapılması gereken niteliksel ve sayısal açıklamalar

Piyasa riski üç temel riski kapsamaktadır. Bunlar;

a) *Yabancı para riski*; Döviz kurlarında meydana gelen değişimler nedeniyle bir finansal aracın gerçeğe uygun değerinde veya gelecekteki nakit akışlarında dal-

¹¹ Good Group (International) Limited 2006, Ernst &Young temel alınarak hazırlanmıştır.

¹² Good Group (International) Limited 2006, Ernst &Young temel alınarak hazırlanmıştır.

galanma olması riskidir.¹³ Yabancı para cinsinden finansal araçlar ciddi bir yabancı para riskine kaynaklık edebilirler. Çünkü bu araçların hem nakit akımları hem de gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesinde ilgili döviz kurları kullanılmaktadır. Bunun yanında doğrudan bir biçimde yabancı para cinsinden olmayan finansal araçlar da yabancı para riskine maruz kalabilirler.

b) *Faiz oranı riski*: Faiz oranlarında meydana gelen değişimler nedeniyle bir finansal aracın gerçeğe uygun değerinde veya gelecekteki nakit akışlarında dalgalanma olması riskidir.¹⁴ Sözleşmelerinde faiz getirisi ve (veya) faiz ödemesi içeren finansal araçlar, işletmenin önemli ölçüde faiz oranı riskine maruz kalmasına neden olabilir.

Örneğin sabit getirili hazine bonolarını elinde tutan bir işletmenin elinde tuttuğu bonoların gerçeğe uygun değerleri piyasa faiz oranlarındaki değişikliklerden önemli ölçüde etkilenir. Zira piyasa faiz oranlarındaki artış bu bonoların piyasa fiyatlarında ve dolayısıyla gerçeğe uygun değerinde bir düşüşe neden olur. Piyasa faiz oranlarındaki düşüş ise işletmenin elinde tuttuğu bonoların piyasa fiyatlarında ve dolayısıyla gerçeğe uygun değerlerinde bir yükselmeye neden olur.

Öte yandan Libor veya benzeri bir değişken faiz oranıyla faiz tutarları belirlenen finansal yükümlülükler taraf olmuş bir işletmenin gelecekteki nakit çıkışları piyasa faiz oranlarındaki (değişken faiz oranlarına baz oluşturan) değişimler sonucunda dalgalanır. Piyasa faiz oranlarındaki artış anılan yükümlülüğe ilişkin gelecekteki faiz ödemelerinin tutarlarında bir artışa neden olurken tersi bir durum ise ödemelerin tutarlarında düşüşe sebebiyet verir.

c) *Diğer fiyat riski*: Meydana gelen değişimin ilgili finansal aracın kendisinden veya ihraç edenden ya da piyasada işlem gören benzeri finansal araçların tamamını etkileyen faktörlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığına bakılmaksızın, piyasa fiyatlarında oluşan değişimler nedeniyle bir finansal aracın gerçeğe uygun değerinde veya gelecekteki nakit akışlarında dalgalanma olması (faiz oranı riski veya yabancı para riskinden kaynaklananlar dışında) riskidir.¹⁵ Genellikle diğer fiyat riskinin oluşumunda borsa endeksleri, emtia fiyatları ve diğer göstergelerdeki değişimlerin finansal araçlar üzerindeki yarattığı dalgalanmalar etkilidir. Örneğin bir işletmenin elinde tuttuğu hisse senetlerinin gerçeğe uygun değeri ve gelecekteki nakit akımları, bu hisse senetlerinin işlem gördüğü borsa endekslerindeki değişimlerden önemli ölçüde etkileniyorsa, bu finansal varlık diğer fiyat riskine maruz kalmış demektir.

Diğer risk türlerinde olduğu gibi işletmeler, işletmenin maruz kaldığı piyasa

¹³ International Financial Reporting Standards (IFRSs™), 2006 IFRS 7 Financial Instruments: Disclosure

¹⁴ Good Group (International) Limited 2006, Ernst & Young temel alınarak hazırlanmıştır.

¹⁵ Good Group (International) Limited 2006, Ernst & Young temel alınarak hazırlanmıştır.

risklerine ilişkin niteliksel ve sayısal açıklamalar yaparlar. Niteliksel açıklamalar bu risklerin yapısı ve nasıl yönetildiğini kapsamaktadır. Sayısal açıklamalar ise duyarlılık analizleri şeklinde verilmektedir.

2.3.3.1. Duyarlılık Analizleri

Duyarlılık analizleri temel olarak herhangi bir piyasa fiyatındaki varsayımsal bir değişimin işletmenin elinde tuttuğu finansal araçları üzerinde nasıl bir kar ve zarar ya da özsermaye değişim etkisini yarattığının ortaya konmasıdır.

UFRS 7 duyarlılık analizlerinin oluşturulmasında ve bunların açıklanmasına ilişkin uygulama rehberinde oldukça detaylı yönergeler sunmaktadır. İşletme bu analizleri yaparken elinde tuttuğu değişik niteliklerde ve risk etkilerine maruz kalan finansal araçlar konusunda detaylı çalışmalar yapmalıdır.

Örnek: Yabancı Para Riski - Duyarlılık Analizi¹⁶

"Grup yabancı para cinsinden çeşitli işlemler yürütmektedir. Dolayısıyla döviz kurlarındaki değişikliklerden kaynaklanan risklere maruz kalmaktadır. Maruz kalınan yabancı para riski, onaylanmış politikalar çerçevesinde döviz kurları üzerine girilen vadeli işlem sözleşmeleri (forward sözleşmeleri) yoluyla yönetilmektedir. Raporlama tarihi itibarıyla Grubun yabancı para cinsinde parasal varlıkları ve parasal yükümlülüklerinin mali tablolardaki taşınan değerleri aşağıdaki gibidir:

	Yükümlülükler		Varlıklar	
	2006	2005	2006	2005
ABD Doları	8,000	7,400	1,500	1,400
EURO	200	150	-	-

Grup temel olarak ABD Doları ve Euro'dan kaynaklanan risklere maruz kalmaktadır. Aşağıdaki tabloda Grubun anılan yabancı para birimlerinin işletmenin para birimi karşısında %10'luk yükselişi veya düşüşünün yaratacağı duyarlılığı açıklanmaktadır. Duyarlılık analizinde baz alınan %10 oranı, işletmenin kilit yönetim personeline yapılan iç raporlamalarda kullanılmakta olup, yönetimin döviz kurlarındaki olası değişimler hakkındaki değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Duyarlılık analizi yalnızca hâlihazırda elde tutulan yabancı para cinsinden parasal kalemleri kapsar ve bu kalemlerin dönem sonu çevirimlerini döviz kurlarında %10'luk değişimi temel olarak düzeltmektedir. Duyarlılık analizi işletmenin üçüncü taraflardan aldığı borçları da kapsamaktadır. Pozitif tutarlar, işletmenin para biriminin diğer para birimleri karşısında güçlenmesi sonucunda kar/zarar veya diğer özsermayede kalemlerinde gerçekleşen artışı göstermektedir.

¹⁶ Model Financial Statements 2006, Deloitte temel alınarak hazırlanmıştır.

	ABD Doları %10 düşmesi durumunda		Euro'nun %10 düşmesi durumunda	
	2006	2005	2006	2005
Dönem Karı	900	700 (i)	36	25 (iii)
Öz sermaye	300	250(ii)	16	10 (iv)

	ABD Doları %10 yükselmesi durumunda		Euro'nun %10 yükselmesi durumunda	
	2006	2005	2006	2005
Dönem Karı	(900)	(700) (i)	(36)	(25) (iii)
Öz sermaye	(300)	(250) (ii)	(16)	(10) (iv)

- (i) Yıllarında ABD Doları cinsinden alacak ve borçlardan kaynaklanmaktadır.
- (ii) Nakit akımları riskine karşı koruma amacıyla edinilen türev araçların gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen değişimlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır.
- (iii) Yıllarında Euro cinsinden alacak ve borçlardan kaynaklanmaktadır.
- (iv) Nakit akımları riskine karşı koruma amacıyla edinilen türev araçlarının gerçeğe uygun değerlerinde meydana gelen değişimlerin sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Yönetim, duyarlılık analizlerinizin finansal araçların yapısından kaynaklanan içsel yabancı para riskini temsil etmediğini ve cari dönemde maruz kalınan riski yansıtmadığını kanıtlamıştır. ABD Doları cinsinden yapılan satışlar üzerinde mevsimsellik etkisi mevcuttur. Finansal yılın son çeyreğinde satış miktarı düşüktür ve ABD Doları cinsinden alacaklarda yılsonu bir düşüşe neden olmaktadır."

Örnek: Faiz Oranı Riski -Duyarlılık Analizi¹⁷

Grubun piyasa faiz oranlarındaki değişimlerden kaynaklanan piyasa faiz oranı riski, temel olarak işletmenin uzun vadeli değişken faizli yükümlülüklerine ilişkindir.

Grup faiz maliyetlerini yönetebilmek için sabit ve değişken faizli borçları birlikte kullanmaktadır. Grubun politikası sabit faizli borçlarının oranını %40 ile %60 aralığında tutmaktır. Bunu yönetebilmek için Grup, çeşitli vadeli faiz oranı takası değişim sözleşmelerine (swap) girmektedir. Bu sözleşmeler dahilinde işletme, sözleşmeye konu olan tutar baz alınarak hesaplanan sabit ve değişken oranlı tutarlar arasındaki farkları, belirli aralıklarla takas etmektedir. Grup bu sözleşmeleri borçlarını faiz riskinden korumak üzere edinmiştir. 31.12.2006 tarihi itibarıyla faiz oranı takası sözleşmelerinin etkisini göz önünde tutarak, işletmenin sabit faiz oranlı borçlarının oranı %49'dur (ilgili oran 2005 yılında %50'dir).

Aşağıdaki tablo tüm diğer değişkenlerin sabit kaldığı varsayım altında, Grubun vergi öncesi dönem karının faiz oranlarındaki olası değişimlere (değişken faiz oranlı yükümlülüklerde oluşan etkiye bağlı olarak) karşı duyarlılığını göster-

¹⁷ Good Group (International) Limited 2006, Ernst & Young temel alınarak hazırlanmıştır.

mektedir. Duyarlılık analizinde baz alınan oranlar, işletmenin kilit yönetim personeline yapılan iç raporlamalarda kullanılmakta olup, yönetimin faiz oranlarındaki olası değişimler hakkındaki değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Faiz oranında yaşanacak dalgalanmaların İşletmenin özsermayesi üzerinde herhangi bir etki söz konusu değildir.

	Faiz Oranların baz artış / azalama	Vergi öncesi kara olan etki
2006		
YTL	+ 1.00	(120,000)
Amerikan Doları	+ 0.20	(90,000)
Euro	+ 0.15	(30,000)
YTL	- 1.00	110,000
Amerikan Doları	- 0.20	70,000
Euro	- 0.15	40,000
2005		
YTL	+ 1.00	(100,000)
Amerikan Doları	+ 0.20	-
Euro	+ 0.15	(40,000)
YTL	- 1.00	90,000
Amerikan Doları	- 0.20	-
Euro	- 0.15	30,000

3. SONUÇ

Yatırım doğası gereği aynı zamanda risk alma faaliyetidir, ancak yatırımcıların, işletme yöneticilerinin risk algılaması ve işletmenin yönetim stratejisi hakkında yeterli ve güvenilir bilgilere sahip olması sağlanmalıdır. Güvenilir bilgi, piyasa disiplininin sağlanması konusunda da oldukça büyük ölçüde katkı getirecektir.

UFRS 7 belirli bir sektörü hedef almamakta ve tüm işletmelere uygulanmaktadır. Finansal araçları yoğun olarak kullanmayan hatta tüm finansal varlıkları sadece alacak ve borç senetlerinden ibaret olan şirketler dahi bu standardın kapsamına girmektedir. Standardın gerektirdiği açıklamaların kapsamı, işletmelerin kullandığı finansal varlık çeşitliliğine ve maruz kaldıkları risklerin miktarına bağlı olmaktadır.

UFRS 7'nin içeriği maddeler halinde şu şekilde özetlenebilir;

* UMS 32 Finansal Araçlar Sunuş ve UMS 39 Finansal Araçlar Muhasebeleştirme ve ölçme standartlarını tamamlayarak, finansal araçlara ilişkin açıklanan bilgilerin işletmenin mali durumu ve performansının en şeffaf bir şekilde kamuya açıklanmasını sağlamayı hedeflemektedir.

* Finansal araçlardan kaynaklanan risklerin niteliğinin, düzeyinin ve nasıl yönetildiğinin mali tablo kullanıcılarına gerçeğe uygun bir biçimde açıklanmasını istemektedir.

* Raporlama tarihi itibarıyla maruz kalınan risklerin nasıl ortaya çıktığını ve bunlara karşı işletme hazırlığının neler olduğunu açıklanmasını öngörmektedir. Riskin yönetimine ilişkin politikalar ve süreçlerin neler olduğunu, bu riskin ölçülmesinde hangi yöntemlerin kullanıldığının açıklanmasını zorunlu kılmaktadır.

* IFRS 7, raporlama tarihinde algılanan piyasa riskleri için, ayrı ayrı duyarlılık analizlerinin açıklanmasına yönelik olarak ek yükümlülükler getirmiştir. Buna göre, risk değişkenlerinde olması beklenen değişikliklerin makul derecede etkilerinin neler olabileceğinin açıklanmasını, duyarlılık analizlerindeki varsayımları ve kullanılan yöntemlerin varsa geçmiş döneme ait değişikliklerin açıklanmasını istemektedir.

* İşletme yöneticilerinin değerlendirmelerinin mali tablo okuyucularına gerçeğe en yakın bilgiler sağlayacağı varsayımını esas almakta ve yöneticilere verilen sayısal bilgilerin mali tabloların hazırlanmasında temel alınması gerektiğini vurgulamakta, yani üst yönetime ne raporluyorsan kamuya da onu açıkla prensibini esas almaktadır.

Bütün bu bilgilerin güvenilir bir biçimde oluşturulabilmesi ve açıklanabilmesi ancak yüksek kaliteli bir muhasebe bilgi sisteminin kurulmasından geçmekte olduğu tartışmasızdır. UFRS 7, muhasebe sisteminin özellikle, işletmenin finansal yönetim süreçlerine entegre edilmesini sağlayan bilgi sistemlerinin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. İşletmeler, mevcut raporlama sistemlerini gözden geçirmeli ve UFRS 7'nin açıklanmasını gerekli kıldığı bilgilerin hazırlanmasının mümkün olup olmadığını ve yapılması gerekli küçük çapta değişiklikleri belirlemelidir. İstenen bilgilerin mevcut sistem aracılığı ile hazırlanmasının mümkün olmadığı durumlarda işletmeler bu bilgilerin toplanması ile ilgili yeni planlar hazırlamalıdır.

Finansal raporlamada IFRS 7'nin üslendiği bu rol aynı zamanda, finansal tablo hazırlayanların aşağıda sıralanan özellikleri sağlamasını beraberinde getirmektedir.

-Finansal araçların gerçeğe uygun değerinin nasıl belirlendiği,

- Finansal araçların yapısını, niteliklerini ve bu finansal araçlardan ne tür riskler doğabileceği,

-İşletme risklerinin nasıl yönetildiği, yönetilmiyor ya da iyi yönetilemiyorsa yönetimin uyarabilmesini veya yönlendirebilmesi,

— Risklerin niteliği ve düzeyinin belirlenmesine ilişkin gerekli analizlerin yapıp yapılmadığını sorgulayabilmesi, yönlendirebilmesi yapılan analizlerin standartlara uygun bir biçimde yapıp yapılmadığının değerlendirilebilmesi,

— Açıklanacak bilgilerin detay ve düzeyinin, önemlilik kuralına uygun bir biçimde oluşturabilmesi

UFRS 7, muhasebenin finansal raporlama sistemi içindeki rolünü genişletmek-

tedir. Geleneksel olarak finansman ve yatırıma ilişkin konuların muhasebenin konusu olmadığı şeklinde görüşe karşın, UFRS 7 kapsamında açıklamalar yapılabilmesi için muhasebenin ve muhasebecinin hem genel olarak finansal araçlar hem de işletmenin taraf olduğu finansal araçlar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir.

İşletmeler, UFRS 7'nin gerektirdiği açıklamalarda yer alacak bilgilerin hazırlanması sürecinde rol alacak çalışan grubunu belirlemelidir. Bu grup finansal raporlama fonksiyonunu, risk yönetimi yapan takımları ve yatırımcı ilişkileri gibi dış ilişkileri de içermektedir. Bahsedilen grup için gerekli eğitimin boyutları, eğitimin işletme içinde mi yoksa dış destekle mi gerçekleştirileceği gibi noktalar işletmenin kullandığı finansal araçların yapısına ve miktarına bağlıdır. Her ne şekilde olursa olsun çalışanlara ve yöneticilere verilecek olan finansal risk konusundaki eğitimler hem şirket hem de hissedarların yararına olacaktır.

